

SERTÉSTENYÉSZTŐ EGYESÜLETEK 25 ÉVE

BALTAY MIHÁLY - RADNÓCZI LÁSZLÓ - EICHER JÓZSEF

ÖSSZEFOGLALÁS

A magyar fajtatiszta sertéstenyésztés jelenleg működő szervezeti formája az elmúlt 25 év társadalmi és gazdasági változásainak hatására, több szervezeti átalakulás eredménye képen jött létre. A non profit alapon működő egyesületek megalakulásának célja a magyar genetika értékeinek megőrzése és törzskönyvezésének folytatása volt. A jelenlegi szervezetben öt fajta, a magyar nagyfehér, a magyar lapály, a duroc, a pietrain és a hampshire nemesítése és ezek keresztezése folyik. Az egyes fajták tenyésztési programban elfoglalt helye szerinti, speciális tenyészcéljának eléréséhez a háttérrel a legmodernebb szaporasági és felnevelési teljesítmény vizsgálatok, a saját és ivadék hízekonysági és vágóérték teljesítmény vizsgálatok, a BLUP tenyészértékbecslés módszerével szorosan egymásra épülve biztosítják. Jövőbeni cél, a tenyésztők szakmai támogatásával, az árutermelők szoros együttműködésével megteremteni és végrehajtani azt a nemzeti sertésstratégiai programot, ami a magyar fajtákra alapozva segíti a hatékonyan és gazdaságosan előállítható, kiváló élvezeti értékű hazai húzóalapanyag előállítását.

SUMMARY

Eicher József: SERTÉSTENYÉSZTŐ EGYESÜLETEK 25 ÉVE (25 YEARS OF THE SWINE BREEDERS' ASSOCIATIONS)

Structure of Hungarian purebred pig breeding organization had been reorganized and developed under the influence of economic and social changes of the past 25 years. The Hungarian Purebred Pig Breeders Association (FSE) organizes pure-, and crossbreeding of five breeds (Hungarian Large White, Hungarian Landrace, Duroc, Pietrain and Hampshire). Main goals of this not-for-profit organization are herd-book keeping and safeguarding genetic values of the Hungarian purebred pig population. To achieve breeding objectives laid down in breeding programs, they use the most up-to-date performance test on prolificacy and weaning as well as performance and progeny test to calculate fattening and slaughter breeding value completed with breeding value estimation. Objective for the future is to accomplish national pig strategy with the support of breeders and involving pig producers. Pig strategy was launched in order to get pig sector more efficient and economic, and to produce high quality and tasty meat.

A TENYÉSZTŐSZERVEZETEK ALAKULÁSA

Az állattenyésztés szervezetének 1983. évi teljes átszervezését követően az Állattenyésztési és Takarmányozási Minősítő Intézet (ÁTMI) feladatává vált a tenyészteszervezés, valamint a központi teljesítményvizsgáló állomások működtetése, míg az üzemekben végzett törzskönyvezés működtetésének ellátása és felügyelete az Állattenyésztő Vállalatok feladata lett. A rendszer az alapjaiban hibás koncepció ellenére egy ideig sikeresen működött. A korábbi OTÁF keretében kialakult szervezett tenyésztésirányítás meghatározó elemeit az ÁTMI-hoz „átmentett” szakemberek a vállalatok munkatársaival szorosan együttműködve képesek voltak fenntartani. Ennek meghatározó feltétele volt az ágazatnak a nyolcvanas évek közepéig tartó növekedése, azt követően egy ideig a magas létszám megtartása, ami a bőséges tenyészállat forgalomban is megnyilvánult. Ehhez társult, egy kiforrott, átgondolt, tenyésztéstámogatási rendszer. Az 1980-as évek vége felé azonban a sertéslétszám csökkenése mellett jelentkeztek a koncepciótlan átszervezés miatt kialakult problémák

is. Ezek hamarosan az állattenyésztő vállalatok felbomlásához vezettek, mely folyamat során az elsők között a viszonylag csekély nyereséget hozó sertés törzskönyvezéssel kapcsolatos feladatokat igyekeztek csökkenteni és kiszervezni.

Ennek első érezhető jele volt, amikor az ISV Rt létrehozta 1990-ben az ISV Pannonhibrid Sertésenyésztők és Tartók Egyesületét mintegy 150 taggal. 1992-ben már olyan helyzet alakult ki az Állattenyésztő Vállalatoknál, a sertés tenyészetek és a felelősséget érző tenyésztő és törzskönyvező szakemberek számára nem maradt más út, mint kiválni a Vállalatokból önálló szervezetek létrehozásával.

Így jött létre a Dunántúli Sertésenyésztők Egyesülete (DSE), az Alföldi Sertésenyésztők Egyesülete (ASE), a Közép-Magyarországi Sertésenyésztők Egyesülete (Kö-MSE), Kelet-Magyarországi Sertésenyésztők Egyesülete (Ke-MSE) és a Hungapig Tenyésztési és Hústermelési Egyesület (Hungapig).

Egyesület neve	Megalakulás éve	Alapító tagok száma	Tenyészetek száma	Koca létszám
ISV- Pannonhibrid Egyesülete	1990.	150	26	3039
Dunántúli Sertésenyésztők Egyesülete	1992. január	49	38	4896
Alföldi Sertésenyésztők Egyesülete	1992. február	30	25	2079
Közép-Magyarországi Sertésenyésztők Egyesülete	1992. március	18	5	453
Kelet-Magyarországi Sertésenyésztők Egyesülete	1992. április	28	14	1456
Hungapig Tenyésztési és Hústermelési Egyesület	1992. június	150	36	3465
Ka-hyb Sertést Tenyésztők Egyesülete	1993. október	10	18	2415

A magyar sertésenyésztés új keretei 1993-ra alakultak ki, amikor is döntés született a szövetségi keretek közötti fajtafenntartásról. A szövetségi tagság érdekében a ka-hyb hibridsertés fajtafenntartója a Geno-Kahyb Sertésnemesítő és Szolgáltató Kft. 1993. októberben létrehozta a Kahyb Sertést Tenyésztők Egyesületét és benyújtotta kérelmét Magyar Sertésenyésztők Szövetségéhez. A hétgyesület szándékával létrejött a „Magyar Sertésenyésztők Szövetsége” amit a cégbíróság 1993. december 1. hatállyal jegyzett be.

Az alapító szervezetek közül hat, az alapfajták és az ezekre épülő keresztezési konstrukciók, míg a Kahyb Sertésenyésztők Egyesülete a ka-hyb hibrid tenyésztését szervezte.

A fajtatizta szervezetek közül a négy területi alapon szerveződő egyesület non profit alapon működött és tevékenységük, a tenyésztésre, törzskönyvezésre és tenyészállat forgalmazásra korlátozódott, míg az ISV Pannonhibrid és a Hungapig Tenyésztési és Hústermelési Egyesületek vállalati integrációkhoz kapcsolódtak, és így a törzskönyvezési és tenyésztési munkán túl az anyavállalatok kapcsán szélesebb körű szolgáltatást is végeztek partnereik részére. A fajtafenntartói tevékenységet a Magyar Sertésenyésztők Szövetsége koordinálta, melynek operatív tevékenységét a nyolc személyből álló „Országos Ügyvezető Kollégium” működtette. Az illetékességi körükbe tartozó területen az egyesületek a részfeladatokat a Szövetség megbízásából, a Szövetség ügyvezető igazgatójának, mint tenyésztésvezetőnek az irányításával látták el.

A kialakított működési keretek között nem telt el hosszú idő, mert egyrészt az új állattenyésztési törvény életbe lépésével megváltozott tenyésztőszervezeti és fajta-elismerési rend, másrészt a piac nyitottabbá válása újabb szervezeti módosulásokat kényszerített ki. A külföldi hibridek (Dalland, Seghers, Dunahyb, Duca, Pic, Dumeco, Rattlerow) 1995-től folyamatosan megjelentek, ami előidézte a hazai hibridek újra éledését is. A Hungapig Kft újból bejelentette a Hungahib 39-es és 50-es hibrideket, a Hódmezővásárhelyi Állami Gazdaság Vásárhelyi BD (belga lapály x duroc) néven elismerést kért a keresztezési konstrukcióra.

Önálló tenyésztő szervezeti elismerést nyert 1995-ben a Mangalicatenyésztők Országos Egyesülete, és hasonlóan önálló elismerést kapott 1995. október 12.-én a fajtatizsita állományokkal kapcsolatos tenyésztőszervezeti feladatok ellátására a Magyar Fajtatizsita Sertést Tenyésztők Egyesülete. A tenyésztő szervezet 1997. június 16-ától megváltoztatta nevét és a Magyar Fajtatizsita Sertést Tenyésztők Szövetsége néven látta el feladatát. Kizárólagos joga lett, a magyar nagyfehér hússertés, a magyar lapály, a duroc, a hampshire, a pietrain, és a belga lapály sertésfajták, mint elismert fajták nemesítése, törzskönyvezése és forgalomba hozatala

A Magyar Fajtatizsita Sertést Tenyésztők Egyesülete, ezzel jogilag és szervezetiileg különvált az érdekképviselési feladatokat ellátó, valamennyi magyar fajtát és hibridet képviselő Magyar Sertéstenyésztők Szövetségétől.

Az így kialakult szervezeti rendszerben az elismert hazai fajták tenyésztő szervezeteinek érdekképviselését, a szakmai munka összehangolását, a különböző belföldi és külföldi szervezetekkel való kapcsolattartást a Magyar Sertéstenyésztők Szövetsége biztosította, amelynek tagjai a Magyar Fajtatizsita Sertést Tenyésztők Szövetsége, a GENO-KAHYB Kft, a Hungapig Tenyésztési, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. és a Mangalicatenyésztők Országos Egyesülete voltak.

1998. decemberben az ISV is kilépett a fajtatizsita fajták tenyésztéséből és ideiglenes elismerést kért és kapott az ISV Pannonhibridre.

Ezt követően az FVM a Magyar Fajtatizsita Sertést Tenyésztők Szövetségének tenyésztőszervezeti elismerését, működésbeli hiányosságok miatt 1998. december 31-ei hatállyal visszavonta. A működésbeli hiányosság lényege a törzskönyvezés átfedése volt, miután a különböző egyesületi és vállalati jellegű (ISV, Hungahib) rész szervezetek együttműködés hiányában konkurensként léptek fel azonos fajták tenyésztésében. Az FVM előírta, egy a tenyésztők által alapított fajtatizsita sertés fajtákat tenyésztő egyesület létrehozását, ami 1999. január 1-től átvette a szövetség korábbi feladatait. Az új szervezet, a Magyar Fajtatizsita Sertést Tenyésztők Egyesülete bírósági bejegyzéséig a tenyésztő szervezeti feladatokat az FVM megbízása alapján a Dunántúli Sertéstenyésztők Egyesülete látta el.

Az új felépítésben a Magyar Sertéstenyésztők Szövetségnek két tagja lett, a Magyar Fajtatizsita Sertést Tenyésztők Egyesülete és a Magyar Hibridsertést Tenyésztők Egyesülete.

2002-2003-ban egyértelművé vált, hogy az EU-ba történő várható belépést követően nem lesz mód a tenyésztő vállalkozások támogatására. Ezzel a hazai „hibrid” vállalatok számára nyilvánvaló lett, hogy célszerű nyíltan felvállalni a –már addig is végzett- fajtatizsita tenyésztést. Ez adta meg a végső lökést a tenyésztők és a tenyésztésszervezést felügyelő hatóságok számára- a hazai fajták egységes fajtatizsita nemesítésének visszaállítására, és a populációk egységesítésére. A hazai hibridek elismerésük visszavonását kérték a 2002-2003-as években. Eleinte a korábbi hibrid szervezetek az Egyesület keretében, de külön-külön végezték a törzskönyvezést, egyfajta szerződéses rendszerben, míg végül döntés született arról, hogy a hazai faj-

tatiszta sertésfajták törzskönyvezését 2005. június 1-től kizárólag a Magyar Fajtatísztta Sertést Tenyésztők Egyesülete jogosult ellátni. A döntést követően a tevékenységben résztvevő szervezetek megállapodásai alapján végre hosszú évek után kialakult az, az egységes szervezet, amelyik a magyar fajtatísztta fajták törzskönyvezését és nemesítését a mai napig is ellátja.

AZ EGYESÜLET FENNTARTÁSÁBAN NEMESÍTETT FAJTÁK

Az 1980-ban végrehajtott fajta összevonás óta Magyarországon a magyar nagyfehér, a magyar lapály, a duroc, a pietrain (2003-ig a belga lapály) és a hampshire fajták fajtatísztta nemesítése folyik.

A magyar nagyfehér hússertés kimagasló reprodukciós teljesítményre, hízekönyságra és szervezeti szilárdságra nemesített fajta, keresztezésben anyai partner, melynek vágóérték növelése csak olyan mértékben kívánatos, hogy az ne menjen a fenti tulajdonságok rovására. Tenyésztésének célja szapora, nagy növekedési erélyű, jó takarmányértékesítő, szilárd szervezetű, technológiatűrő, stressz rezisztens, kiváló húsminőségű, későn érő fajta kialakítása, a teljesítmények harmonikus fejlesztésével.

A magyar lapály sertés kombinatív fajta, amely az árutermelésben anyai és apai partner is lehet. Későn érő, későn zsírosodó, nagy növekedési erélyű fajta, melynél a vágóértékének növelése nem mehet a reprodukciótulajdonságok rovására. Tenyésztésének célja szaporasági, felnevelési tulajdonságok javításán túl, a takarmányértékesítő képesség és a súlygyarapodás növelése, a jó húsminőség, és a stressz mentesség megtartása mellett.

A duroc sertés hízekönyságra, vágóértékre és stressz tűrő képességre nemesített robusztus fajta, az áru-előállításban apai keresztezési partner. Magas értékes húsrész aránya mellett különösen kiváló húsminőséget örökít, és a hazai fajták közötti legnagyobb intramuszkuláris zsírtartalma révén kiemelkedő húsanak ízletessége. A pietrain sertéssel kiválóan kombinálódik. Tenyésztésének célja kifejezett húsformájú, robusztus csontozatú, nagy növekedési erélyű, rámás, tömeges hússertés fenntartása. A szelekció fő iránya a növekedési erély, a takarmányértékesítés és a hús minőség javítása.

A pietrain sertés kiemelkedően jó vágóértékű, szuperizomolt sertés, a végtermék előállító keresztezésekben mindig apai partner. Jó, esetleg közepes vágóértékű kocaállománnyal is biztosítja a megfelelő minőségű végterméket, ezért a színhús tartalom növelése minden más szelekciós szempontot megelőz. Tenyésztésének célja a magas vágóérték megőrzése mellett a stressz érzékenység csökkentése és a súlygyarapodás növelése.

A hampshire sertés rámás, tömeges, nagy növekedési erélyű hússertés. A csontozata rendkívül szilárd, robusztus, a szalonnaköpeny vékony, a karaj és comb terjedelmes. Magas vágóértéke mellett jó a húsminősége, és jól kombinálódik a pietrain fajtával. Tenyésztésének célja kifejezett húsformájú, robusztus csontozatú, nagy növekedési erélyű, rámás, tömeges hússertés.

A hazai árutermelés számára valamennyi keresztezési konstrukcióban javasolt anyai partner a magyar nagyfehér hússertés, és a magyar lapály sertés, vagy a kettő keresztezésével előállított F1 keresztezett koca, és az ezekre apai partnerként alkalmazott végtermék fajták bár melyike.

Összetett áru-előállító keresztezésekben javasolt apai partnerként a pietrain x duroc és a pietrain x hampshire kanok alkalmazása.

A modern hazai árutermelés számára szükséges Nemzeti Tenyésztési Programot, az Egyesület a sertésstratégiai elképzelések során meghirdette. Ennek megvalósítása indokolta a javasolható fajták és az eddigi klasszikus tenyészcélok újragondolását és az ennek megfelelő új szelekciós célparaméterek kidolgozását. Ez természetesen azt is jelentette, hogy az elmúlt évtizedben eredményes, de elsősorban a húsmeny-nyiségre irányuló szelekciót, miután az elérte kitűzött célját, új célok kell, felváltsák. A tenyészcélok meghatározása során alapvetően két nagy célcsoport igényének kielégítését vette alapul, egyrészt a nagyüzemi állományokét, másrészt a kisüzemi tartók szempontjait és lehetőségeit.

A nagyüzemi állományok esetében két alapelvárás volt. Az egyik, hogy az önköltség csökkentése érdekében a fajták hatékony, gazdaságos termelést befolyásoló tulajdonságai, mint a fertilitás, a születési malacsám, az alomsúly, a tejtermelő és felnevelő képesség, valamint a súlygyarapodási és takarmányértékesítési mutatói javuljanak. A másik, hogy a minőségi áru előállítás érdekében, tovább javítsuk hazai fajták húsanak ízletességét és élvezeti értékét a megfelelő mértékű intramuszkuláris zsírtartalom elérésével. Ezzel egyidejűleg feladat kell, legyen a húsok minőségének általános javítása, hogy minél kisebb legyen a sütési veszteség, továbbá, hogy a hús ne legyen halvány, puha, vizenyős (PSE), vagy sötét, kemény, száraz (DFD). Bizonyos termékek esetében, továbbá elképzelhető olyan érettebb húst előállító típusok igénye is, melyek minél későbbi elzsírosodás mellett hizlalhatóak nagyobb súlyra. A kisüzemi tartók esetében, alapvető igény a fajtákkal szemben a piacon értékesíthető jó húsmínőség mellett, a hosszú, hasznos élettartam, a jó szaporaság, a kiváló környezettűrő képesség, hogy jól alkalmazkodjanak az esetleges közepes, vagy gyengébb tartási és takarmányozási körülményekhez, és itt is szempont lehet a minél kisebb elzsírosodás melletti nagyobb súlyra hizlalhatóság. Nem véletlen, hogy a minőségi áru előállítás érdekében, és hogy tovább javítsuk hazai fajtáin egyébként is kiváló húsanak ízletességét és élvezeti értékét –a megfelelő mértékű intramuszkuláris zsírtartalom elérésével-, felmerült az egyesület vezetése körében a duroc sertéssel végzett keresztezések kiemelten kezelése.

TELJESÍTMÉNYVIZSGÁLATOK, TENYÉSZÉRTÉKBECSLÉS

A fajták új céljainak eléréséhez feltétel, a megfelelő méretű populáción, az egyedek és rokonaik teljesítménye alapján végzett szelekció, aminek bázisa a korszerű teljesítményvizsgálatok eredményire épített tenyészértékbecslés.

Teljesítmény vizsgálat

A sertésenyésztésben, a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a tenyészállatok teljesítményének megítéléséhez hazánkban, az elő- és utószelekcióban

- a szaporasági és felnevelési teljesítmény vizsgálatot (SZFTV)
- az üzemi sajátteljesítmény vizsgálatot (ÜSTV)
- központi hízekonysági és vágóérték vizsgálatot (HVT) és
- a küllemi bírálatot alkalmazzuk.

A szaporasági és felnevelési teljesítmény vizsgálat (SZFTV)

a legalapvetőbb tenyésztési cél, a minél nagyobb malacsám elérésének érdekében végzett vizsgálat. Az adat felvételezést illetően, hasonlóan a nemzetközi gyakorlathoz,

lényeges változások nem történtek, hiszen a kocák fertilitási teljesítményének mutatói ma is az első fialásig eltelt napok száma, az élve és holtan született malacok száma, a fialások száma, az esetleges genetikai sérülések, a két fialás közötti napok száma, a felnevelési alomszám és a felnevelési alomsúly. Az elmúlt évek során alapvetően annyi fejlesztés történt, hogy a tenyészetek tartástechnológiai igényeit követve, az addig kötelezően a 21. napon előírt alomsúly mérés helyett a választáskori felnevelési alomsúly felvétel került bevezetésre, ami által megbízhatóbbá vált az adatok felvételezése. A vizsgálat eredménye indexben is kifejezésre kerül, melynek alkotói a született élő malac szám, a felnevelési alomszám és alomsúly.

Az üzemi sajátteljesítmény vizsgálat (ÜSTV)

a tenyészállat jelöltek elő-szelekciójának egyik legfontosabb eleme. A vizsgálat során két tulajdonság adatainak felvételezése történik meg. Az első, az egyes egyedek élősúlyának mérése a vizsgálat végén, ami a napi súlygyarapodás megállapításának alapja. A második a színhús % becslése, ami az erre a célra rendszeresített ultrahangos készülékekkel történik oly módon, hogy megméri az egyes állatok szalonna vastagságát egyszer a sertés baloldalán a 3. és a 4. ágyékcsgolyó között a gerincvonaltól 8 cm-re oldalirányban, majd a szalonna vastagságot és a karajátmérőt hátulról a 3. és a 4. borda között a gerincvonalától 6 cm-re oldalirányban. A vizsgálat során figyelembe vett tulajdonságok az elmúlt években nem változtak, de sokat javultak a technikai feltételek azzal, hogy 2014. évben új minősítő műszerek kerültek beüzemelésre, amelyek segítségével lényegesen nőtt az élő sertések színhús % becslésének megbízhatósága. Megbízhatósági okokból változott továbbá a vizsgálat súlyhatára. Az eddigi 80-110 kg-os adat felvételezési súlyhatárok helyett a vizsgálati intervallum 60-135 kg lett.

A központi hízekonysági és vágóérték vizsgálat (HVT)

során az ivadékaik teljesítménye alapján kapunk információt az egyes tenyészállatok örökítő képességéről. Az istállótársas módszerrel végzett HVT vizsgálatok, a mai napig is statisztikailag bizonyítottan a legmegbízhatóbb alapját képezik a sertés utószelekciónak. A 80. életnapjuktól 105 ± 5 kg élősúlyukig azonos körülmények között és azonos takarmányon tartott állatok minden lényeges hízekonysági és vágási tulajdonsága felvételre kerül. Vizsgáljuk a hízlalás alatti súlygyarapodást, a takarmányértékesítést, valamint a vágott sertések fehéráru és értékes húsrész arányát, továbbiakban megállapítjuk műszeres (pH mérő, optostar) és szubjektív vizsgálattal a húsmínőségüket. A mért adatokból önálló HVT index készül, ami tájékoztatja a nevelőt az egyes egyedek hízekonysági és vágási képességéről, valamint a vizsgálat adatai felhasználásra kerülnek a BLUP hízekonysági indexben is. A végrehajtásában az elmúlt évek során lényeges módszertani módosítás nem volt indokolt, azonban technikailag lényegesen megbízhatóbbá teszi a vizsgálatokat, hogy az FM támogatásával 2014-ben a sertésstratégiai támogatásból új, nemzetközi szinten is modern, klimatizált, lagunás trágyakezelésű, chipes azonosítással falkás elhelyezésű, számítógép vezérelte automata takarmányozással és egyedi fogyasztás méréssel felszerelt állomás épült Herceghalomban.

Az üzemi ivadékvizsgálat (ÜITV)

bevezetésére komoly erőfeszítéseket tett az Egyesület, annak érdekében, hogy felhasználhassuk az EUROP vágott test minősítés bevezetését követően rendelkezésre álló adatokat a tenyésztés céljára. Sajnos azonban az érdektelen vágóhidak adatszolgáltatásának megbízhatatlansága miatt mintegy négyévi próbálkozás után 2010-ben -bár a kidolgozott módszertan ma is rendelkezésre áll- egyelőre le kellett mondjunk a vágóhídi adatok hasznosításáról.

A küllemi bíráló

fontosságát az elmúlt évtizedben a hazai fajtáink tenyésztési előélete indokolta. Attól függetlenül, ugyanis, hogy a fölösleges formalizmus távol áll az Egyesület elveitől, szükséges volt fokozott figyelmet fordítani az egyes fajták egységes küllemének újbóli kialakítására. Az egyes fajták más-más tenyésztő szervezet kezelésében lévő tenyészeteiben ugyanis menthetetlenül kialakultak az egyes fajtákon belül, küllemükben is eltérő típusok, melyek újbóli egységesítése az Egyesület feladata volt. Ebben nyújtott nagy segítséget a részletes, 8 küllemi tulajdonságot és az egyes testtájakat is figyelembe vevő (fej, törzs, lapocka-comb, lábak, testnagyság-fejlettség, szárazság, összbenyomás) és azokat 1-től 5 pontig bíráló rendszer. Az egységes szemléletű bírálatokkal és az egyes fajtákban előírt küllemi standardokkal elértük, hogy napjainkra fajtáink egységes típusa újra helyreállt.

Tenyészértékbecslés

A hazai sertésnemesítés területén az elmúlt évek során a legnagyobb változás a BLUP tenyészértékbecslés bevezetése volt a sertés tenyésztésben.

A már korábban is alkalmazott BLUP hízekonysági indexet követően a fejlesztés tényleges lendületet 2012-ben vett, amikor a Magyar Fajtatiszta Sertést Tenyésztők Egyesületének elnöksége, a Tenyésztési Szakbizottság javaslatára döntött a BLUP tenyészértékbecslés teljes körű bevezetésének kidolgozása mellett. Ennek három lépése került elfogadásra

- új BLUP szaporasági index kidolgozása és bevezetése
- a régi BLUP hízekonysági index új tenyészcélok szerinti átdolgozása,
- a nemzeti program igényinek megfelelő teljes tenyészérték (TT) index bevezetése

Az új BLUP szaporasági index kidolgozása és bevezetése

Az anyai fajták szelekciójához kidolgozott új standardizált BLUP szaporasági indexe átlaga 100 pont, és egyszeres szórás értéke ± 20 pont. Az index számítás alapját képező tulajdonságok, a született élőmalacok száma és a 28 napra korrigált felnevelési alomsúly voltak. Az egyes tulajdonságok részesedése az indexben az egységként kezelt genetikai előrehaladásból a született élőmalacok száma esetén 67 %, míg a felnevelési alomsúly esetén 33 %. Az index végleges bevezetését megelőzően, mintegy féléves próbafutás után, 2014 elején megtörtént a modell működésének paraméter stabilitás és genetikai trend vizsgálata, aminek pozitív eredményei alapján az Egyesület Elnöksége döntött a modell végleges bevezetéséről.

A régi BLUP hízekonysági index új igények szerinti átdolgozása

A hízekonysági index 2014. évi átdolgozását a VM sertésstratégiai támogatás tette lehetővé. Az index létrehozásakor figyelembe kellett venni, hogy az elmúlt évek során változtak a tenyésztési eredmények, valamint az elvárások. A magyar fajták mindegyike elérte azt az 58-60színhús % szintet, amit a fizetőképes piac elvár. Ezzel egy időben, rendkívüli módon megnőtt az igény a gazdaságosabb termelést meghatározó tulajdonságokra történő fokozott szelekció iránt. Ezért szükségszerűen változtatni kellett a szelekció irányán, és a gazdaságosságot meghatározó súlygyarapodási és takarmányértékesítési tulajdonságokra kellett helyezni fokozott hangsúlyt.

Míg a HVT és ÜSTV vizsgálatok súlyozásánál továbbra is fent tartottuk a 60:40 arányt, a hízekonyság és vágóérték súlya lényegesen változott. Az elmúlt években e tulajdonságok súlya az indexben azonos (50-50%-os) volt, az új indexben azonban lényegesen nőtt a (65:35) hízekonysági tulajdonságok súlyozása. Az új standardizált BLUP hízekonysági index átlaga 100 pont, és egyszeres szórás értéke ± 20 pont. Az index számítás alapját képező tulajdonságok, a HVT hízlalási napok, takarmány értékesítés és az értékes húsrészek aránya, valamint az ÜSTV napi súlygyarapodás és színhús % voltak. Az egyes tulajdonságok részesedése az indexben az egységként kezelt genetikai előrehaladásból HVT hízlalási napok 15%, takarmány értékesítés 25%, értékes húsrészek aránya 20%, ÜSTV napi súlygyarapodás 25%, színhús 15%. A teljes tenyészérték (TT) index atenyésztési igényeinek megfelelően teljesen átalakult a nemesítés irányát meghatározó teljes tenyészérték (TT) index, azonos súlyt biztosítva a következő évek szelekciójában az anyai fajták esetében a szaporasági és hízekonysági tulajdonságoknak.

INFORMATIKAI FEJLESZTÉSEK

Törzskönyvezési program

A sertéstenyésztésben az informatika tényleges alkalmazása 1985-ben kezdődött, amikor már a tenyészetek számára is elérhetővé váltak anyagilag a Commodore számítógépek. Ezek elterjedése tette lehetővé, hogy az üzemekben bevezetésre kerülhessen első lépcsőben az üzemi sajátteljesítmény vizsgálati adatok gépre rögzítése. Az ÜSTV adatok gépre vitele, majd merevlemezen történő továbbítása volt a kezdet, amit rövidesen követett az első központilag kezdeményezett törzskönyvezési rendszer létrehozása és bevezetése. Ettől kezdve a törzskönyvezési adatok kézi nyomtatványokon történő felvételezése mellett - az üzemek egyre nagyobb részében - terjedt az adatok gépre történő rögzítése, míg 2004-ben az OMMI irányításával kifejlesztésre került a napjainkig használt sertés törzskönyvezési program.

A program tartalmazza azaszporasági és felnevelési teljesítmény vizsgálatból, az üzemi sajátteljesítmény vizsgálatból a hízekonysági és vágási teljesítmény vizsgálatból és a tenyészértékbecslésből származó adatokat és az ezekből képzett indexeket. A program lehetőséget biztosít az adatok tenyészetenkénti nyilvántartására, a tenyészállatok születési és teljesítmény adatainak tárolására, a törzskönyvi adatok generációkra visszamenőleges rögzítésére, hiteles származási lapok kiállítására tenyészállat értékesítéshez és a tárolt adatok számtalan szempont szerinti lekérdezésére.

A számítógépek minőségének javulásával és az internet terjedésével, 2006. június 1-től, bevezethetővé vált a közvetlen adatátvitel rendszere elektronikus úton a központi adatbázisba, így a régen kötelezően használt, nélkülözhetetlen nyomtatványok ma már csak segédeszközök.

Az eltelt évek során felmerült hibákat kiküszöbölendő, a megváltozott struktúrának megfelelő új sertés törzskönyvezési programcsomag elkészítésére a sertésstratégiai program keretében, 2014-ben nyílt meg a lehetőség, amely fejlesztés folyamatban van. Az új sertés törzskönyvezési szoftver előnye lesz, hogy szervesen kapcsolható hozzá a termelésirányítási program. Ezzel megvalósulhat az egységes központi adattárolás, valamint az adatokat kezelő szoftver egységessége, biztosítva a hatóságnál működött állattenyésztési adatbázis folyamatos és megfelelő adatokkal való ellátását.

Termelésirányítási program

Az Egyesület, tagjainak igénye alapján, az elmúlt években rendkívül sok energiát fektetett abba, hogy létrehozza azt a termelésirányítási rendszer csomagot (TERMIR), aminek tenyésztési, állomány-nyilvántartási, takarmányozási, állategészségügyi, valamint termelés kiértékelő moduljai és a kimutatások kezeléséhez az excel integráció kialakítása 2013. évben készültek el. A program lehetőséget biztosít arra, hogy ne csak a tenyésztési feladatokra, hanem a telepi felnevelési, hízekonyossági és takarmányozási fajlagos mutatókra is tudjunk a bevitt, majd kiértékelte adatokból a termelést hatékonyabbá lehessen tenni. A törzskönyvezési és termelés-irányítási rendszer, tenyésztő szervezethez történő installálása biztosítja a karbantartási és fejlesztési feladatok tenyésztő szervezet általi ellátását. Ezzel gyorsabb, hatásosabb és költségkímélőbb működés válik lehetővé, biztosítva a folyamatos programfejlesztést és megszüntetve a korábbi kompatibilitási problémákat.

Az elkészült rendszer megfelelő feltételek mellett rendelkezésére áll minden sertés-telepnek, amelyik a Nemzeti Tenyésztési Programhoz kapcsolódik, és rendelkezik a működtetéshez szükséges technikai eszközökkel. A „TERMIR” alkalmazása továbbá lehetőséget teremt arra, hogy kapcsolódva a központi ENAR rendszerhez, megtegye az alapját, a minőségtanúsítási és nyomon követési rendszer informatikai alapjának.

MESTERSÉGES TERMÉKENYÍTÉS

A Magyar Fajtatiszta Sertést TenyésztőkEgyesülete felismerve a mesterséges termékenyítés fontosságát és nélkülözhetetlenségét, évek óta folyamatosan szervezi törzstenyésztési csúcs kanjainak sperma terítését, és támogatja a tenyészetek spermafogadási készségének megteremtését, előkészítve a feltételét a tagjait ellátó teljes körű mesterséges termékenyítés bevezetésének, ami nélkül ma már modern nemesítés és tenyésztésszervezés nem elképzelhető.

A mesterséges termékenyítés ma már a nemesítés alapvető igénye, mivel e nélkül nem alakítható ki, és tartható fenn az állományok egységes típusa és genetikai homogenitása, nem hozhatóak létre, a tenyészértékebecslés megbízhatóságához elengedhetetlen -BLUP működését biztosító- rokonságok az egyes állományok között, valamint a megfelelő tenyésztési előrehaladás biztosításához nélkülözhetetlen.

A felsorolt célok megvalósítására ma már bizonyított, hogy nem megoldás a nálunk jelenleg elterjedten alkalmazott kantartás, vagy annak fejlettebb változata, az üzemi mesterséges, ami a tenyészetek és áruterelő telepek nagy részében működik. Az üzemi mesterséges termékenyítés, csak a saját kanok jobb kihasználására megfelelő technika, az egyéb elvárható előnyök nélkül, sőt az ivadék vizsgálatlan kanok használata rossz esetben akár gyengébb, vagy hibás genetika elterjesztését is eredményezheti. A ma már nemzetközileg is elvárt eredmények elérése, csak az

ivadék vizsgálatra alapozott központi kan állomási mesterséges termékenyítés alkalmazásával biztosítható.

JÖBEN TERVEK

A nemzetközi folyamatok azt igazolják, hogy igen komoly szerkezeti változáson megy keresztül a sertés ágazat. A rendkívüli verseny révén egyre jobban előtérbe kerül az intenzív, hatékony, költségérzékeny és gazdaságosabb termelés. A tenyésztőszervezeteket leginkább az árutermelő telepek részéről felmerülő tenyészállat utánpótlás vásárlással, járó járványvédelmi problémák és állategészségügyi kockázatok elkerülésének igénye érinti. Ezzel függ össze az is, hogy óriási változáson megy át a tenyészanyag ellátás módszere. Gyakorlatilag minimálisra csökken a tenyészkan és kocasüldő forgalom, átveszi helyét a központi kan állomási spermával történő termékenyítés.

Miután az a célunk, hogy megállítsuk a magyar sertéságazat évek óta tartó zuhanását, új stratégiával és taktikával kell, helyre állítsuk a magyar sertéstenyésztést, aminek feltétele egy a nemzeti tenyésztési programot támogató központi mesterséges termékenyítő állomás létrehozása, és ezzel együtt a tenyésztés és árutermelés összefogásának kialakítása a közös cél érdekében.

Az árutermelők és tenyésztők minél szorosabb együttműködésével megteremthetjük az árutermelő telepeken végzett nemesítő tevékenység szakmai támogatását. Ennek a központi sperma ellátás mellett második pillére az Egyesület segítségével a saját telepen történő koca utánpótlás előállítás megszervezése, szakmai támogatása, és egy olyan termelésirányítási rendszer bevezetése, ami a törzskönyvezői rendszerre épül, azzal teljesen kompatibilis és annak szerves részét képezi. Az állomány-nyilvántartási, takarmányozási, állategészségügyi és a termelés kiértékelő termelés irányítási modulok segítségével új lehetőségek jönnek létre, melyek költséghatékonyabb és egyszerűbb munkát eredményeznek a telepeken és az Egyesület munkájában. Ezek segítségével az árutermelésben is lehetővé válik a termelési eredménynövekedés minden előnyének kiaknázása. Lehetőség adódik a szorosabb együttműködés kiaknázására a tenyésztés és az árutermelés között és megnyílik az útja az összefogás révén az ágazat fejlődésének.

Érkezett: 2014. október

Szerzők címe: Baltay Mihály
1029 Budapest, Szent István u. 5.
baltaym@t-online.hu

Radnóczi László
2092 Budakeszi, Tiefenweg u. 39.
laszlo.radnoczi@fm.gov.hu

Eicher József
7090 Tamási, Szemere Bertalan u.1.
eicher.jozsef@mfse.eu